

ਲਿਖਣਸਰ

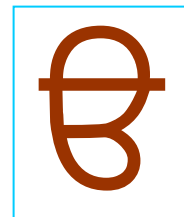
ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ -ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ- ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗਤੀਏ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪਾਵਨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖਣੀ ਤੇ ਮਸ (ਸਿਆਹੀ) ਜਲ ਪਰਵਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਗੁਣੀ ਕਵੀਂਦਰ ਗਿਆਨੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ; ਇਥੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਨਦੀ ਵਗੇਗੀ। - ਲਿਖਣਸਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀਆਂ ਗਿਆਨ-ਧਿਆਨ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੱਗੇ ਪਈ ਰੇਤ ਵਿਚ ਮਾਵਾਂ ਅਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅੱਖਰ ਦਾ ਪੂਰਨਾ ਪਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪੱਥਰ ਹੀ ਪੱਥਰ ਹੈ।

Amarjit Chandan

LIKHANSAR

In Talvandī Sābo (Damdamā Sāhib) under Guru Gobond Singh's supervision his scholars and calligraphers Bhai Mani Singh and Baba Dip Singh compiled the *Dasam Granth*, and made four copies of the *Gurū Granth Sāhib*. Legend has it that the Guru immersed Bhai Mani Singh's reed-pen and ink in the pond saying that from this place rivers of knowlodge will flow and from the school of learning many scholars and poets will emerge. Now there is a Gurdwara named Likhansar (The Pond of Writing) at the spot where pilgrims bow before the Punjabi alphabet (*Painti Gurmukhi*). There used to be a sand pit in the gurdwara on which mothers made their young children put the first letter of the script ੳ holding their hand. Now there is marble all over.

ਇਹ ਥਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਟਕਸਾਲ।
ਪੱਥਰਾਂ ਭਾਰ ਉਡੀਕਦੀ ਬਹੁੜੇਗਾ ਲੱਜਪਾਲ॥

This is the Kashi of the Guru, the school of learning.
It always waits on its toes for the wise.

ਸੰਗਤਾਂ ਸਰ ਨਿਵਾਂਦੀਆਂ, ਪੈਂਤੀ ਰੱਬ ਸਰੂਪ।
ਚਾਨਣ ਚਸ਼ਮੇ ਫੁੱਟ ਰਹੇ, ਅੱਖਰ ਅਰਥ ਅਨੂਪ॥

Pilgrims bow their heads to the *Painti Gurmukhi* alphabet.
The light wells up from each letter with rare meanings.

ਕੌਤਕ ਕਦੇ ਨ ਮੁੱਕਦੇ, ਨਾ ਬਣਦੇ ਇਤਿਹਾਸ।
ਸੱਚਾ ਬਣਦਾ ਜਾਂਵਦਾ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਮਿਥਿਹਾਸ॥

Miracles happen all the time they are never history.
And the myth is transformed into truth.

ਕੂੜ ਹਨੇਰੀ ਵਗ ਰਹੀ, ਦਿਨੇ ਪਈ ਹੈ ਰਾਤ।
ਮੇਲੇ ਉੜਦੀ ਧੂੜ ਚੋਂ ਸੱਜਣ ਪਾਵਣ ਝਾਤ॥

In the windstorm of falsehood, it's darkness at noon.
Out of dustclouds appear the friendly faces.

ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਈ ਜਾਂਵਦਾ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਬਿੰਦ।
ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਫ਼ਾਸਲਾ ਸਿਮਟੇ ਇੱਕੋ ਬਿੰਦ ॥

All happens in the present moment of time.
In a scratch three centuries shrink into a second.

ਕਲਗੀਧਰ ਬਿਰਾਜਦੇ ਲਿਖਣਸਰ ਦੀ ਝੀਲ।
ਪਾਂਦੇ ਅੱਖਰ ਪਹਿਲੜਾ, ਭਰ ਕੇ ਮਸਿ ਅਨੀਲ ॥

The Kalghidhar sits by the pond of Likhansar.
He dips the reed-pen in the ink divine then puts the first letter.

ਘੜ ਘੜ ਕਲਮਾਂ ਸੱਟਦੇ, ਕਰਦੇ ਜਲ ਪਰਵਾਹੁ।
ਨਾਮ 'ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਂਦੀਆਂ, ਕਰਸਨ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ॥

He sharpens the reeds and throws them in the pond.
They have holy dip praising the Lord.

ਸਾਧ ਜਨ ਪਏ ਪੁੱਛਦੇ, ਹੁੰਦੇ ਬਹੁਤ ਹਰਾਨ।
ਅੱਗੋਂ ਆਖਣ ਸਤਿਗੁਰੂ: ਇਹ ਬੀਜਕ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥

The satguru answers to congregation's bewilderment:
The reeds are the seeds of knowledge and contemplation.

ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਕਲਮ ਗਢ, ਦੇਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹਮ ਤਾਰ।
ਸਿਖ ਸਖਾ ਇਤ ਪੜ੍ਹੈਂਗੇ, ਹਮਰੇ ਕਈ ਹਜਾਰ ॥ *

* ਗੁਰਵਿਲਾਸ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦

For the Sikhs I sharpen the reeds and offer them to the water.
To reach generations of my Sikhs to come.*

* *Gurvilas* 10

ਦੀਪ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਜੀ ਮੋਤੀ ਖੁਸ਼ਨਵੀਸ।
ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਲੇਖਦੇ, ਕੈਸੇ ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ ॥

Deep Singh and Mani Singh's calligraphy is like pearls stringed.
How fortunate they are they trace the first word.

ਏਸ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਹੈ, ਤਿੱਖੀ ਖੰਡਿਓਂ ਧਾਰ।
ਡਾਢਾ ਬਿਖੜਾ ਪਾਵਣਾ ਇਸ ਲਿਖਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ॥

This pen is like *khandā* the double edged sword.
It cuts many ways it's hard to fathom its essence.

ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾਵਣਾ ਕਦੇ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸੀਅ।
ਸਿਰ ਤਲੀ ਪਰ ਰੱਖਣਾ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ॥

Bhai Mani Singh laid down his life mangled bone by bone.
and Deep Singh, they say, died holding his severed head on his left hand
and the *khandā* in the right.

ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਮਨ ਵਿਚ ਲੈ ਫ਼ਰਿਆਦ।
ਕਦ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇਗਾ ਕਲਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ॥

In the congregation I stand with folded hands
With apprehension waiting for the gift of the pen.

ਕੌਲ ਨਿਭਾਵਾਂ ਕਲਮ ਦਾ, ਮਨ ਵਿਚ ਬਲਦੀ ਸਾਂਗ।
ਏਸ ਕਲਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਨਾ ਤਾਂਘ ॥

A fire burns in my heart that I keep my promise.
I seek no deliverance save the love for the word.

ਕਾਗਤ ਮਿੱਟੀ, ਕੰਬਦੀ ਉਂਗਲ, ਅੱਖਰ ਏਕਮਕਾਰ।
ਸਿੱਖਾਂ, ਭੁੱਲਾਂ, ਮੁੜ ਲਿਖਾਂ; ਜਨਮ ਲਵਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ॥

With nervous hand I put the first letter on earth-paper.
I'll need many an incarnation to learn, unlearn and then learn again. ●

Translated by the poet with Hew McLeod. May 2008